

KRIMINALITETA IN DEVIANTNOST

DEVIANTNOST – FUNKCIONALISTIČNI POGLED

Funkcije deviantnosti

Funkcionalistična analiza deviantnosti izhaja iz družbe kot celote. Izvor deviantnosti išče v naravi družbe, ne v biološki ali psihološki naravi posameznika. Nekateri funkcionalisti trdijo, da je deviantnost nujen del vseh družb in da ima pozitivne funkcije na družbene sisteme. Glede na funkcionalistično poudarjanje pomembnosti skupnih norm in vrednot kot podlage družbenega reda se zdi, da je deviantnost grožnja redu in jo moramo zaradi tega razumeti kot grožnjo družbi. Vsi se strinjajo, da so potrebni mehanizmi družbenega nadzora, kot so policija in sodišča, da brzdajo deviantnost in tako zaščitijo družbeni red. Vendar mnogi dokazujejo, da je določena količina deviantnosti pozitivna: da celo prispeva k ohranjanju in dobrobiti družbe.

Kriminaliteta kot neizogiben pojav

Emile Durkheim je sklepal, da je kriminaliteta neizogiben in normalen pojav družbenega življenja. Kriminaliteta je navzoča v vseh tipih družbe, njena stopnja je višja v bolj razvitih industrializiranih državah. Po njegovem mnenju je kriminaliteta »integralni del vseh zdravih družb«. To je neizogibno, ker vsak pripadnik družbe ne more biti enako predan **kolektivnim občutkom**. Ker so posamezniki izpostavljeni različnim vplivom in okoliščinam, je »nemogoče, da bi bili vsi enaki«. Zato niso vsi enako naklonjeni spoštovanju zakona.

Kriminaliteta kot funkcionalni pojav

Zločin ni samo neizogiben, temveč je lahko tudi funkcionalen. Durkheim je dokazoval, da postaja disfunkcionalen (škodljiv za družbo) takrat, ko je njegova stopnja nenavadno visoka ali nizka. Dokazuje, da se vse družbene spremembe začno z neko obliko deviantnosti. Da bi se zgodila sprememba, mora včerajšnja deviantnost postati današnja normalnost. Ker je določena količina sprememb zdrava za družbo (tako lahko družba napreduje in ne stagnira), je tudi deviantnost nujna. Če so kolektivni občutki premočni, potem bo malo deviantnosti, ne bo pa niti sprememb niti napredka. Kolektivni občutki morajo imeti zaradi tega samo »zmerno energijo«, tako da ne uničijo izvirstnosti. Durkheim je nekatere zločine pojmoval kot »anticipacijo morale prihodnosti«. Na ta način lahko teroristi ali borci za svobodo predstavljajo prihodnji uveljavljeni red.

Durkheim sklepa, da funkcija kazni ni odstranitev zločina v družbi, temveč ohranitev kolektivnih občutkov na potrebni stopnji moči. Kazen služi »celjenju ran, zadanih kolektivnim občutkom«. Brez kazni bi ti občutki izgubili svojo moč nadziranja vedenja in stopnja kriminalitete bi dosegla točko, kjer bi postala disfunkcionalna. Tako po njegovem mišljenju zdrava družba potrebuje zločin in kazen. Oboje je neizogibno, oboje je funkcionalno.

Pozitivne funkcije deviantnosti

Durkheimova razmišljanja so mnogi sociologi razvijali naprej. Albert K.Cohen analizira dve možnosti funkciji deviantnosti:

1. Deviantnost je lahko **varnostni ventil**, ki zagotavlja razmeroma neškodljiv izraz nezadovoljstva. Družbeni red je tako zaščiten.

2. Cohen tudi domneva, da so nekatera deviantna dejanja koristen **svarilni mehanizem**, ki kaže da neki del družbe slabo funkcionira. Opozori se lahko na ta problem in sprožijo se ukrepi za razrešitev.

Durkheim in Cohen se oddaljita od podobe deviantne osebe kot psihološko in biološko nenormalne. Durkheim domneva, da družba sama po sebi povzroča deviantnost zaradi lastne dobrobiti. Cohen trdi, da so določene oblike deviantnosti normalen in naraven odgovor na nekatere okoliščine.

Durkheim ne pojasni, zakaj se zdijo nekateri posamezniki ali skupine bolj nagnjeni k deviantnosti kot drugi. Prav tako ne pojasni, zakaj so nekatere oblike deviantnosti povezane z določenimi skupinami prebivalstva.

Robert K. Merton – družbena struktura in anomija

Dokazuje da deviantnost izhaja iz kulture in strukture same družbe. Izhaja iz običajne funkcionalistične pozicije **vrednotnega konsenza**, kar pomeni, da vsi člani družbe delijo podobne vrednote. Ker so člani razporejeni na različne položaje v družbeni strukturi (razredni položaj), nimajo enakih možnosti za uresničevane skupnih vrednot. Takšen položaj lahko povzroči deviantnost.

Kulturni cilji in institucionalizirana sredstva

Merton razlaga svojo teorijo na primeru ZDA. Članom ameriške družbe so skupne ključne vrednote ameriške kulture. Še posebno jih združuje cilj uspeha, h kateremu vsi težijo in ki se večinoma meri s premoženjem in materialnimi dobrinami. V vseh družbah obstajajo institucionalizirana sredstva za doseganje kulturno postavljenih ciljev. V Ameriki so sprejemljive poti za doseganje uspeha strokovna izobrazba, talent, trdo delo, energija, odločenost in ambicioznost. V uravnovešeni družbi so poudarjeni tako kulturni cilji kot institucionalna sredstva in pripadniki so z obojim zadovoljni. Vendar se v Ameriki pripisuje velik pomen uspehu, razmeroma majhen pomen pa sprejemljivim potem za doseganje uspeha. Kot taka je ameriška družba nestabilna in neuravnotežena. Obstaja težnja, da se zavrnejo pravila igre in se uspeh doseže s kakršnimi koli razpoložljivimi sredstvi. Ko pravila prenehajo delovati, sledi stanje brez norm ali **anomija**. V takšnem stanju »vse je mogoče« norme nič več ne usmerjajo vedenja, kar spodbuja deviantnost. Posamezniki se na različne načine odzivajo na stanje anomije. Položaj posameznikov v družbeni strukturi bo oblikoval njihove odzive.

Odzivi na kulturne cilje

Opisuje pet možnih načinov, s katerimi se člani ameriške družbe lahko odzivajo na cilj, to je uspeli:

1. Prvi in najbolj običajen odziv je **konformnost**. Pripadniki družbe se prilagodijo ciljem, to je uspeli, in normativnim sredstvom za doseganje ciljev. Prizadevajo si doseči uspeh s splošno sprejetimi sredstvi.

2. Drugi odziv je **inovacija**. Ta odziv zavrača normativna sredstva in se naslanja na deviantna sredstva, zlasti na kriminaliteto. To smer izberejo zelo verjetno pripadniki nižjega družbenega sloja, ki nimajo velikega dostopa do konvencionalnih in legitimnih sredstev, s katerimi bi uspeli. Ker jim je ta pot zaprta, iščejo inovacijo, se obračajo h kriminalu, kjer so obljubljeni koristi večje kot z legitimnimi sredstvi. Pripadnost sama po sebi še ne povzroča deviantnosti. Merton poudarja, da pripadnost nižjemu sloju samap o sebi še ne povzroča deviantnosti. Na koncu Merton dokazuje, da so tisti, ki so inovativni, »pomanjkljivo socializirani, zato ob ohranjanju želje po uspehu odstopajo od institucionalnih sredstev«.

3. Tretji možni odzvi je **ritualizem**. Tisti, ki izberejo to možnost so deviantni, zato ker odstopajo od splošnih ciljev, to je uspeti. Pritisk, da sprejmejo to možnost je največji pri pripadnikih nižjega srednjega razreda. Vendar pa so bolj socializirani v primerjavi s pripadniki delavskega razreda v smislu prilagojenosti družbenim normam. To jim preprečuje, da bi se zatekali h kriminalnim dejanjem. Ker so nezmožni inovacij in so v službah, ki jim dajejo manj možnosti za napredovanje, je njihova edina rešitev, da zmanjšajo ali zavržejo svoje cilje uspeha. Držijo se pravil, dosledno sledijo črki zakona, toda odrekajo se prizadevanjem po uspehu.

4. Najmanj pogosti odziv je **umik**. To se predvsem nanaša na psihotike, avtiste, izobčence, pregnance, klateže, potepuhe, kronične pijance in narkomane. Močno so ponotranjili kulturne cilje in institucionalna sredstva. Kljub temu pa niso zmožni uspeti. Svoj konfliktni položaj rešujejo tako, da opuščajo cilje in sredstva za njihovo doseganje. Niso sposobni obvladovati položaja in izpadajo iz družbe, so poraženi in vdani v svoj neuspeh. Deviantni so na 2 načina: zavrgli so kulturne cilje in institucionalna sredstva.

5. **Upor** tvori zadnji odziv. Pomeni zavračanje tako ciljev uspeha kakor tudi institucionalnih sredstev in njihovo zamenjavo z drugačnimi cilji in sredstvi. Tisti, ki sprejmejo to alternativo, želijo ustvariti novo družbo. Tu sprejemajo deviantna sredstva-terorizem-, da bi dosegla deviantne cilje. Merton trdi, da so tisti, ki organizirajo bes in uporništvo ljudi v revolucionarno skupino, tipični pripadniki razreda v vzponu in ne najbolj potlačenega sloja.

Povzetek

Merton trdi, da njegove analize kažejo, kako kultura in struktura družbe povzročata deviantnost. Pretiran poudarek na kulturnih ciljih v ameriški družbi na račun institucionalnih sredstev ustvarja težnjo k anomiji. Ta težnja opravlja pritisk v smeri deviantnosti, pritisk, ki se razlikuje glede na posameznikov položaj v razredni strukturi.

Kritike

Napadejo ga zaradi zanemarjanja odnosov moči v družbi kot celoti, znotraj katere se pojavljata deviantnost in konformnost. Taylor ga kritizira, ker ni dovolj upošteval, kdo sprejema zakone in kdo ima od njih koristi. Tisti, ki imajo moč, lahko priredijo celotno igro tako, da pravila jamčijo njihovo zmago. Takšna pravila so lahko zakoni družbe.

STRUKTURALNE IN SUBKULTURNE TEORIJE DEVIANTNOSTI

Strukturalne teorije deviantnosti so podobne Mertonovi teoriji. Izvor deviantnosti pojasnjujejo s položajem posameznikov ali skupin v družbeni strukturi.

Subkulturene teorije pojasnjujejo deviantnost s subkulturo družbene skupine. Trdijo, da nekatere skupine razvijajo norme in vrednote, ki se v veliki meri razlikujejo od tistih, ki jih imajo drugi pripadniki družbe. Te teorije trdijo, da je deviantnost posledica prilagajanja posameznikov vrednotam in normam družbene skupine, kateri pripadajo. Pripadniki subkultur niso popolnoma različni od drugih pripadnikov družbe, vendar pa je njihova subkultura dovolj različna od kulture družbe kot celote, da jih napeljuje k deviantnim dejanjem.

Pogosto so strukturalne in subkulturene teorije združene, kot npr. naslednja.

Albert K. Cohen – delikventna subkultura

Njegovo delo temelji na prilagoditvi in razvoju Mertonovih predpostavk. Glede na njegova raziskovanja delikvence je oblikoval dve glavni kritiki Mertonovega mišljenja o deviantnosti delavskega razreda.

1. Trdi, da je delikvenca bolj kolektivni kot individualni pojav. Cohen vidi posameznike združene v kolektivnem odzivu, Merton pa meni, da se posamezniki odzivajo na svoj položaj v redni strukturi.

2. Dokazuje, da Merton ne more pojasniti »**neutilitarnega kaznivega dejanja**«, kot sta vandalizem in neobzirna vožnja z avtomobilom, ki ne prinašata nobene denarne koristi. Sprašuje se ali cilji uspeha večinske kulture neposredno motivirajo takšne oblike delikvence.

Cohen se loteva svoje teme na podoben način kot Merton. Fantje iz nižjega delavskega razreda imajo za cilj uspeh, kot ga opredeljuje večinska družba, vendar nimajo možnosti, da bi ta cilj dosegli. Njihov neuspeh lahko pojasnimo z njihovim položajem v družbeni strukturi. Cohen podpira mnenje, da **kulturna deprivacija** pojasnjuje pomanjkanje uspeha v šoli pri pripadnikih nižjega delavskega razreda. Mnogi tisti, ki so obtičali na dnu stratifikacijskega sistema z zaprtimi potmi k uspehu, trpijo za **statusno frustracijo** (nezadovoljstvo s položajem v družbi), ki jo rešujejo tako, da zavračajo cilje, ki jih večinska kultura opredeljuje kot uspeh. Zamenjujejo jih z alternativnimi normami in vrednotami, s katerimi lahko dosežejo uspeh in pridobijo ugled. Posledica je delinkventna subkultura. Razumemo jo lahko kot kolektivno rešitev skupnih problemov mladoletnikov iz delavskega razreda. Ta subkultura ne samo da zavrača večinsko kulturo, ampak jo spreobrača. Tako višje vrednoti dejanja, kot so kraja, vandalizem in brezdelje, ki so v širši družbi obsojani. Toda ta delinkventna subkultura je več kot dejanje naslade, je negativna reakcija na družbo, ki svojim pripadnikom odreka možnost. Prav tako pa omogoča pozitivno nagajevanje. Tisti, ki so uspešni v vidika subkulture, pridobijo v očeh svojih vrstnikov priznanje in ugled. Tako kraja postane cenjeno delovanje, na katero se veže slava, pogum in globoko zadovoljstvo. Na tak način naj bi fantje reševali problem statusne frustracije. Zavračajo večinske vrednote, ki bi jim nudile le malo možnosti za uspeh in jih zamenjujejo z deviantnimi vrednotami z vidika katerih so lahko uspešni. Tako Cohen pojasnjuje delinkventna dejanja, ki se ne zdijo motivirana z denarjem.

Tako kot Merton izhaja iz strukturalne perspektive: ker obstajajo neenake možnosti, so nekatere skupine znotraj družbene strukture pod večjim pritiskom v smeri deviantnosti. Vendar se oddaljuje od Mertona, ko pojmuje delinkventnost kot kolektivni odziv, ki ga uravnavajo subkulturne vrednote. Tako pokaže, kako je pritisk družbene strukture k deviantnosti okrepljen s pritiskom deviantne subkulture.

Kritika Cohena

Steven Box meni, da ta teorija velja samo za maloštevilno manjšino delikventov. Pod vprašaj postavlja Cohenovo mnenje, da je večina mladih delikventov prvotno sprejemala večinske standarde uspeha. Box trdi, da čutijo nezadovoljstvo v tem, da pri učiteljih in mladih iz srednjega razreda veljajo za nesrečnike. Obračajo se proti tistim, ki nanje gledajo z viška; prav tako ne bodo dovolili, da bi jih ljudje sramotili.

Cohena so kritizirali tudi zaradi njegove selektivne uporabe ideje o subkulturi nižjega razreda. Zdi se, da se delinkventna subkultura ustvarja na novo, z vsako generacijo in njenim odzivanjem na položaj v družbeni strukturi.

Richard A. Cloward in Lloyd E. Ohlin – delikvenca in priložnost

Čeprav v glavnem sprejemata Mertonovo mišljenje o kriminalni deviantnosti delavskega razreda, trdita, da ni uspel pojasniti različnih oblik, ki jih privzema deviantnost. (zakaj eni raje kradejo, drugi se ukvarjajo s krajo in vandalizmom?) Trdita, da se je Merton ukvarjal samo z delom problema. Deviantnost je pojasnjeval v smislu **strukture legitimnih priložnosti**, ni pa preučil **strukture nelegitimnih priložnosti**. (oz. prav tako se spreminjajo priložnosti za uspeh z legitimnimi sredstvi kot z nelegitimnimi.)

S preučevanjem dostopa in priložnosti za vstop v strukture nelegitimnih priložnosti ponujata razlago različnih oblik deviantnosti.

Svojo razlago delinkvence delavskega razreda začneta z iste točke kot Merton; t.j. da obstaja večji pritisk na pripadnike delavskega razreda k deviantnosti, saj imajo manj priložnosti, da bi uspeli z legitimnimi sredstvi. Razlikujeta tri možne odzive na takšen položaj: »**kriminalno subkulturo**«, »**konfliktno subkulturo**« in »**subkulturo umikanja**«. Razvoj enega ali drugega odziva pri mladih je odvisen od njihovega dostopa in uspešnosti z vidika strukture nelegitimnih priložnosti.

Struktura in subkultura

1. **Kriminalne subkulture** se pojavljajo na območjih, kjer je uveljavljen vzorec organiziranega kriminala med odraslimi. Mladi so izpostavljeni kriminalnim večšinam in deviantnim vrednotam, predstavljeni pa so jim tudi kriminalni vzorniki. Imajo s dostop do strukture nelegitimnih priložnosti. Kriminalne subkulture so v glavnem osredotočene na »**utilitarno kriminaliteto**«-prinaša finančne koristi.

2. Konfliktno subkulture se razvijajo na območjih, kjer imajo mladoletniki malo možnosti za dostop do struktur nelegitimnih priložnosti. Obstaja le malo organiziranega kriminala med odraslimi. Takšna območja imajo ponavadi visoko fluktuacijo prebivalstva in pomanjkanje enotnosti ter kohezivnosti. Tak položaj praviloma ovira razvoj stabilne kriminalne subkulture. Dostop do struktur legitimne in nelegitimne priložnosti je tako blokiran. Odziv na takšen položaj je pogosto nasilje tolpa. Služi kot sredstvo za sproščanje jeze in frustracije, ter kot sredstvo za pridobivanje ugleda z vidike vrednot te subkulture.

3. Domnevata da nekateri mladoletniki iz nižjega razreda oblikujejo **subkulturo umika**, organizirano predvsem okoli protizakonitega uživanja drog, ker niso uspeli tako v legitimnih, kot v nelegitimnih strukturah. Tako je njihov neuspeh dvojen: niso uspeli z vidika kriminalne ali konfliktno subkulture. Kot neuspešni kriminalni ali neuspešni člani tolpa se umikajo in zbežijo v subkulturo umika.

Kritike Clowarda in Ohlina

Nista mogla zagotoviti prepričljive razlage za vsak tip deviantne subkulture.

Taylor, Walter in Young trdijo, da imajo Merton, Cohen Cloward, Ohlin eno skupno napako: vsi predpostavljajo da vsakdo v Ameriki začne s tem, da je predan cilju uspeha, to je doseganju bogastva. T., W., Y. verjamejo, da je več različnih ciljev katerim sledijo posamezniki. Trdijo da so se nekatere skupine (hipiji) zavestno odločile za zavrnitev cilja finančnega uspeha; niso se preprosto odzvale na svoj lasten neuspeh.

Walter B. Miller - subkultura nižjega razreda

Miller meni, da deviantna subkultura ne izvira iz nezmožnosti pripadnikov nižjih družbenih slojev, da dosežejo uspeh. Kriminaliteto tako pojasnjuje v smislu obstoja značilne subkulture nižjega razreda. Domneva, da so imeli pripadniki ameriškega nižjega razreda skozi stoletja lastne kulturne tradicije, ki se bistveno razlikujejo od tradicij višjih slojev. Trdi, da njihove vrednote in način življenja, ki se prenaša iz generacije na generacijo, aktivno spodbujajo ljudi iz nižjega razreda, da kršijo razred.

Osrednje težnje

Ta **značilen kulturni sistem**, ki ga lahko imenujemo »nižji razred«, vsebuje številne **osrednje težnje**, torej glavna področja zanimanja in delovanja. Vključujejo »čvrstost«, »prebrisanost« in »razburljivost«.

1. **Čvrstost** vključuje težnjo za moškostjo in se kaže v pogumu pred fizično nevarnostjo ter zavračanju bojzljivosti in šibkosti. V praksi to lahko vodi k povzročitvi hude telesne poškodbe, samo da se ohrani sloves čvrstosti.
2. **Prebrisanost** vključuje »zmožnost izigravanja, prelisičenja, varanja, prilastitve, zlorabe zaupanja, goljufanja«. Izraža se v repertoarju prevaranta, goljufa, kvartopirca, zvodnika, žeparja in majhnega kradljivca.
3. **Razburljivost** vključuje iskanje vznemirjenja kot čustvene spodbude. V praksi jo najdemo pri kartanju, seksualnih pustolovščinah in alkoholu.

Ta »opojna mešanica« lahko povzroči telesno poškodbo, izgubo življenja ali lastnine. Dva dejavnika povečujeta in poudarjata osrednje težnje nižjega razreda v življenju mladoletnikov; prvič njihovo tendenco, da pripadajo skupini vrstnikov, ki zahtevajo strogo konformnost s skupinskimi normami; drugič težnjo mladih ljudi po statusu, ki ga v glavnem dosežejo v okviru norm skupine vrstnikov. Ta status mladoletnika je iz nižjega delavskega razreda je lahko odvisen os njegovega slovesa kot čvrstega in prebrisanega v očeh njegovih prijateljev.

Delinkvenca in osrednje težnje

Miller zaključuje, da je delinkvenca preprosto izražanje osrednjih teženj subkulture nižjega delavskega razreda, čeprav na nekoliko pretiran način. Je posledica socializacije znotraj subkulture z »značilno tradicijo, staro mnogo st. ki ima svojo lastno integriteto«.

Razlogi za obstanek in ohranitev subkulture: Izhaja in se delno vzdržuje iz potrebe po zalogi nizko kvalificirane delovne sile. Nizko kvalificirani delavci potrebujejo sposobnost, da vzdržijo rutinsko, ponavljajoče se, dolgočasno delovanje in da prenesejo pogosto brezposelnost. Subkultura nižjega razreda zagotavlja sredstva, da vzdržijo v tem položaju. Njene osrednje težnje zagotavljajo zadovoljstvo zunaj dela in pomagajo pri obvladovanju nezadovoljstva, ki ga povzroči delo; s poudarkom na razburljivosti v subkulturi kompenzira dolgočasnost dela.

Miller prestavlja podobo pripadnikov nižjega razreda, ki živijo v svojem lastnem svetu in so popolnoma ločeni od ostale družbe. Sledijo svojim osrednjim težnjam in se ne menijo za večinsko kulturo. Mnogi sociologi se s tem ne bi strinjali, npr. David Bordua.

Za razliko od Mollerja mnogi sociologi, ki uporabljajo koncept subkulture za pojasnitev deviantnosti, pojmujejo subkulturo kot sekundarno v odnosu do strukturalne razlage.

DEVIANTNOST – INTERAKCIONISTIČNI POGLED

Od prejšnjih pristopov se razlikuje na 2 načina:

1. Na deviantnost gleda iz drugačnega teoretičnega izhodišča.
2. Preučuje vidike deviantnosti, ki so jih prejšnji pristopi v veliki meri prezrli.
Osredotoča se na interakcijo med deviantnimi osebami in tistimi, ki jih tako opredeljujejo. Ta pogled preučuje, kako in zakaj so posamezniki in skupine označeni kot deviantni, in učinke takšnih definicij na njihovo nadaljnje delovanje.

Interakcionistični pristop poudarja pomembnost **pomenov**, ki jih različni akterji vnašajo in razvijajo znotraj interakcijske situacije. Vendar pa pomeni niso ustaljeni in jasno izraženi. V interakcijskem procesu se preoblikujejo in razvijajo. Iz tega vidika je definicija deviantnosti dogovorjena med vpletenimi akterji, npr. ali je neka oseba definirana kot mentalno bolna, je odvisno od vrste dogovarjanj med njo in psihiatrom.

Interakcionisti zavračajo pozitivističen pristop. Poudarjajo pomembnost dejavnikov znotraj posameznika. Posamezniki se ne odzivajo pasivno na zunanje sile: pred odločitvijo, kako se odzvati, dogodkom pripišejo pomene.

Howard S.Becker – teorija etiketiranja

- je eden zgodnjih predstavnikov interakcionističnega pristopa

Trdi da družbene skupine ustvarjajo deviantnost s postavljanjem pravil, katerih kršitev tvori deviantnost, in z uporabo teh pravil na posameznih ljudeh in z njihovim etiketiranjem kot outsiderjev. S tega stališča deviantnost ni lastnost dejanja, ki ga oseba stori, temveč bolj posledica uporabe pravil in sankcij na prestopniku s strani ostalih. Deviantna oseba je nekdo, kateremu je bila etiketa uspešno prilepljena; deviantno vedenje pa je vedenje, ki ga ljudje tako etiketirajo.

Meni, da po eni strani ne obstaja vedenje, ki bi ga imenovali deviantno vedenje. Neko dejanje postane deviantno takrat, ko ga drugi kot takega zaznavajo in označijo (etiketirajo). Ali se etiketa prilepi ali ne, bo odvisno od tega, kako občinstvo dejanje interpretira. To bo pa odvisno od tega, kdo je dejanje storil, kdaj in kje ga je storil, kdo opazuje dejanje in kakšno je dogovarjanje med različnimi akterji, ki so vključeni v interakcijski položaj. Tako Becker dokazuje, »da deviantnost ni lastnost, ki se nahaja v vedenju kot takem, temveč v interakciji med osebo, ki je to dejanje storila, in tistimi, ki se na to odzivajo«. S tega vidika nastane deviantnost v procesu interakcije med potencialno deviantno osebo in nosilci družbenega nadzora.

Možne posledice etiketiranja

Becker preučuje možne posledice na posameznika, ki je javno etiketiran kot deviantna oseba. Etiketa opredeljuje posameznika kot posebno vrsto osebe. Etiketa ni nevtralna: vsebuje oceno osebe, na katero se nanaša. To je »**glavni status**«, saj vpliva na vse druge položaje, ki jih ima posameznik. Če so posamezniki etiketirani kot kriminalci, duševno bolni ali kot homoseksualci, potem taka etiketa v veliki meri zasenči njihov položaj roditelja, delavca, soseda ali prijatelja. Drugi jih vidijo in se nanje odzivajo z vidika etikete in praviloma predpostavljajo, da imajo negativne značilnosti, ki so normalno povezane s takšnimi etiketami.

Ker posameznikovo pojmovanje samega sebe v glavnem izvira iz odzivov drugih, bo praviloma samega sebe pojmoval z vidika etikete. Tako lahko povzroči **samoizpolnjujočo prerokbo**, s čimer »deviantna identifikacija postaja usmerjevalna«. Becker opisuje več možnih stopenj v tem procesu:

1. Na začetku je posameznik javno etiketiran kot devianten. To lahko vodi k temu, da ga mnoge družbene skupine zavračajo. Obravnavan je kot džanki, peder, tepec, pijanec, zato ga lahko družine in prijatelji zavržejo ali izgubi službo ter je prisiljen zapustiti sosesčino.
2. To lahko spodbude nadaljnjo deviantnost. (Narkomani se lahko zatečejo h kaznivemu dejanju, da lahko vzdržujejo svoje navade, ker jim »pošteni delodajalci« odklonijo službo.)
3. Uradni postopki do deviantnosti imajo lahko podobne posledice. Bivši obsojenci imajo lahko težave pri iskanju zaposlitve in so se prisiljeni vrniti h kriminalu, da bi preživel.

4. **Deviantna kariera** je popolna, ko se posamezniki pridružijo **organizirani deviantni skupini**. V tem okviru sprejmejo in potrdijo dvojno deviantno identiteto. Obkroženi so z drugimi, ki so v istem položaju in ki jih podpirajo in razumejo.

5. Znotraj skupine se razvije **deviantna subkultura**. Subkultura pogosto vključuje prepričanja in vrednote, ki racionalizirajo, opravičujejo in podpirajo deviantne identitete in delovanja. Subkultura tudi zagotavlja načine, kako se izogibati problemom s konvencionalno družbo. Becker trdi, da se posameznik, ko se enkrat priključi neki organizirani deviantni skupini, se verjetno bolj kot prej vidi kot deviantna oseba in deluje v okviru tega pojmovanja svojeja jaza. V tem primeru bo deviantna identifikacija postala »usmerjevalna«.

Izvori deviantnega delovanja

Becker poudarja pomembnost javne identifikacije deviantnosti. Domneva, da lahko etiketa deviantnosti vodi nadaljnjo deviantnost in lahko celo spremeni posameznikovo pojmovanje svojega jaza tako, da ima že od začetka samega sebe za deviantno osebo. Vendar ta proces nikakor ni neizogiben.

Razen tega poskuša pojasniti, kako se posamezniki že na začetku zapletejo v deviantno delovanje. V raziskavi je ugotovil, da morajo biti izpolnjeni različni pogoji, da bi prvi poskus z drogo vodil v redno uporabo.

Kot interakcionist poudarja pomembnost **subjektivnih pomenov**, ki so pripisani izkušnjam. Tako posameznik v interakciji z drugimi interpretira fizične izkušnje, ki so posledica jemanja drog (vrtočlavica, žeja, koža drhti). Ti učinki ne bodo vedno označeni kot prijetni. Drugi izkušeni kadilci bodo morali ponovno prepričati novince, da so učinki v resnici zaželeni in da je vredno še enkrat poskusiti.

Nastajanje deviantnosti raziskuje kot proces. Identificiral je en sam vzrok deviantnosti (anomija), da je pojasnil deviantnost v celotnem človekovem življenju. Poudarja, da se razlogi spreminjajo s časom in okoliščinami. Becker govori o t.i. zaporednem pristopu pri pojasnjevanju deviantnosti. Na vsaki zaporedni stopnji je možno, da se bo deviantna oseba vrnila h konformnosti.

Edwin M. Lemert – odziv družbe- »vzrok« deviantnosti

Poudarja pomembnost **odziva družbe** – reakcije drugih na deviantno osebo. Razlikuje med »primarno« in »sekundarno« deviantnostjo.

Primarna deviantnost

Tvorijo jo deviantna dejanja, preden so javno etiketirana. Obstajajo številni vzroki primarne deviantnosti in poskus, da se jih poišče je brezploden zaradi:

1. vzorci deviantnosti temeljijo na tistih, ki so etiketirani in so zato nereprezentativni.
2. mnoga deviantna dejanja so lahko tako razširjena, da so statistično normalna.

Lemert predlaga, da imajo verjetno »znane« deviantne osebe samo eno skupno značilnost, in to je dejstvo, da so jih javno etiketirali kot take.

Preiskava vzrokov primarne deviacije je v veliki meri neuspešna kot je primarna deviantnost sama po sebi razmeroma nepomembna. Ima samo obrobne implikacije na položaj in psihično strukturo prizadete osebe. Tako domneva, da priložnostno deviantno dejanje šibko učinkuje na posameznikovo pojmovanje lastnega jaza in na položaj v skupnosti ter mu ne preprečuje nadaljevati normalno in konvencionalno življenje.

Sekundarna deviantnost

Je odgovor posameznika ali skupine na odziv družbe.

Ta deviantnost ima glavne posledice za posameznikov koncept jaza, za status v skupnosti in za prihodnja dejanja. Lemert dokazuje, da se v bistvu izvorni vzroki deviantnosti umaknejo osrednjemu pomenu obsojevalnih, poniževalnih in izolirajočih reakcij družbe.

Tako trdi, da lahko imamo odziv družbe za glavni vzrok deviantnosti. To mnenje trdi, »daje pravo mesto družbenemu nadzoru kot dinamičnemu dejavniku ali vzroku deviantnosti.« Krivdo za deviantnost tako nosijo predstavniki družbenega nadzora in ne deviantne osebe.

Jecljanje in odziv družbe

Lemert je posebno prepričljiv v svojem delu z naslovom Jecljanje med Indijanci Severne pacifiške obale, ki preučuje odnos med odzivom družbe in deviantnostjo. Predhodna raziskava je pokazala popolno odsotnost jecljanja med Indijanci Severne pacifiške obale: večina plemen ni imela niti besede za to govorno napako. Vendar je Lemert razkril dokaze o jecljanju pred stiki z belci in po njem. Razen tega so jeziki teh plemen vsebovali jasno opredeljene pojme jecljavcev in jecljanja.

(Ti Indijanci imajo bogato obredno življenje, ki vključuje ples, petje in govore. Že od zgodnjih let starši vpeljujejo otroke v obredno življenje in poudarjajo pomembnost brezhibnega nastopa, ker obstajajo zahtevni in rigorozni standardi. Če ne izpolnjujejo, otroci osramotijo svoje starše, poleg tega pa jih tudi zasmehujejo vrstniki. Otroci, prav tako kot starši se bojijo vsake govorne napake in se odzivajo na to z občutkom krivde in sramu. Lemert sklepa, da je jecljanje dejansko proizvod odzivanja družbe. Govorne napake dejansko ustvarja skrb in odziv na njih. V drugih ameriških indijanskih družbah, kjer takih skrbi v glavnem ni bilo, jecljanja niso poznali. Lemert tako dokazuje, da lahko odziv družbe, ki goji skrb glede posameznih oblik deviantnosti, dejansko ustvari takšne oblike deviantnosti.

Ervin Goffman – deviantnost in institucije

Na splošno vidijo interakcionisti različne institucije za zdravljenje deviantnosti - zapore, duševne bolnišnice in popravne domove - kot nadaljnji člen v verigi interakcij, ki potrjuje etiketo deviantnosti, tako za posameznika, ki je tako etiketiran, kakor tudi za družbo kot celoto. Trdi, da kljub opredeljenemu cilju teh institucij, to je zdravljenje in rehabilitacija, podrobna raziskava interakcijskih obrazcev znotraj institucije odkriva povsem drugačno sliko.

Ponižanje

Goffmana predvsem zanima, kako se prek vrste interakcij izvaja pritisk na gojenca, da sprejme institucionalno opredelitev samega sebe. Pri prihodu se začne vrsta ponižanj, degradacij in skrunitve njegovega jaza. Njegov jaz je sistematično, čeprav pogosto nenamerno ponižan. Takšen **proces ponižanja** odvzame gojencem različne opore, ki so jim pomagale ohranjati nekdanje koncepte lastnega jaza. Pogosto odstranijo njihovo obleko (pomemben simbol identitete), jim lahko odvzamejo lastnino in jo shranijo za čas njihovega bivanja. Lahko jih skopajo in jim postrizejo lase. Potem jim lahko dajo novo »identitetno opremo«, kot je predpisana obleka in toaletne potrebščine. Namen takšnih standardiziranih predmetov je ukinitve individualnosti in opredelitev gojenca kot pripadnika uniformirane množice.

Ko je faza prihoda končana, se začne neskončen krog ponižujočih doživljanj. Vsak dan je strogo časovno opredeljen v niz obveznih dejavnosti, ki jih nadzoruje osebje. Pacientom dovoljujejo le malo svobode gibanja in nudijo malo možnosti, da pokažejo iniciativo ali se sami odločajo. Skozi njihovo celotno bivanje osebje skrbno opazuje in ocenjuje njihova dejanja z vidika veljavnih pravil in standardov. Mnogo od teh predpisov je lahko ponižujočih. (žlica je edini pribor)

Posebno bolnišnice za duševne bolezni govorijo bolniku o njem samem: okolje in hišni red trdovratno pritiskata na pacienta, da je navsezadnje duševni bolnik, ki trpi družbeni zlom

navzven, ker je padel na celi črti, njegova družbena teža je majhna, saj je le s težavo zmožen delovati kot celovita osebnost.

Posledice

Gojenci tu čutijo nelagodje, ko se približuje dan, ko jih bodo posledica etiketa »bivši duševni bolnik ali bivši obsojenec«. Zaradi tega je ponovni prihod v konvencionalno družbo tako težak.

Goffman pride so sklepa, da so mnoge take institucije le kot odlagališče gojencev, da bolj krepijo kot zmanjšujejo deviantnost. Vendar poudarja, da so se nekateri bivši pacienti sposobni uspešno boriti proti etiketi.

Deviantnost in interakcionistični pogled – kritike in ocene

V 60-letih 20.st. je bil interakcionistični pogled na deviantnost zelo popularen. Za mnoge sociologe je delo piscev, kot so Lemert, Goffman, Becker postalo sprejemljiv, priznan pogled na deviantnost. Kljub temu je v 70-ih izzval hude kritike. Odpuštili. V najboljšem primeru niso pripravljeni na življenje zunaj institucij, v najslabšem sprejmejo opredelitev institucije o sebi kot o brezupnih, nesrečnih, deviantnih osebah. Manjšina postane **institucionalizirana** – verjamejo, da niso sposobni delovati v zunanjem svetu, oprimejo se varnosti institucije in vložijo vse napore, da v njej ostanejo.

Kljub temu Goffman trdi, da te posledice ponavadi niso trajne. Obstaja obdobje začasne **diskulturacije**, kar pomeni, da se morajo nekdanji gojenci ponovno naučiti temeljnih receptov za življenje v zunanjem svetu. Vendar pa je najtrajnejša in najpomembnejša

Deficija deviantnosti

V prvi vrsti kritike izpodbijajo interakcionistično definicijo deviantnosti. Becker in Lemert trdita, da so družbene skupine, ki so opredeljevale dejanja kot deviantna, ustvarile deviantnost. Vendar pa Walter, Young in Taylor trdijo, da je takšen pogled napačen. Po njihovem lahko večino deviantnosti opredelimo kot delovanje tistih, ki kršijo družbena pravila. in ne kot odziv družbe.

Izvori deviantnosti

Interakcionizmu ni uspelo pojasniti, zakaj posamezniki sploh storijo deviantna dejanja. Lemert trdi, da ni treba pojasniti primarne deviantnosti, ker je zelo običajna in ne vpliva na posameznikov koncept jaza. Mnogi sociologi ne sprejemajo te trditve. Različni posamezniki praviloma zagrešijo različne vrste deviantnosti. Pomembno je pojasniti zakaj posamezniki izberejo eno obliko deviantnosti namesto druge.

Mnoge deviantne osebe se zavedajo, da kršijo družbene norme. Zaradi tega Taylor, Walter in Young menijo, da je treba pojasniti, zakaj se kadilci marihuane odločijo jemati drogo, kljub temu da vedo, da bo večino pripadnikov družbe to obsojala. Lahko bi tudi trdili, da je napačno domnevati, da primarna deviantnost ne bo imela nikakršnega učinka na posameznikov koncept jaza. Celó če ljudje ohranijo svojo deviantnost skrito, vedo, da so zmožni kršiti zakon, in to lahko učinkuje na njihovo mnenje o njih samih in na njihovo kasnejše delovanje.

Etiketiranje kot deterministično

Tretja pomembnejša kritika je ta, da je preveč **determinističen**, ker predpostavlja, da ko je oseba enkrat etiketirana, se bo njena deviantnost neizogibno poslabšala. Etiketirana nima nobene druge možnosti, kot da se vedno bolj vključuje v deviantne dejavnosti.

Kritiki kot Ackers domnevajo, da lahko posamezniki preprosto izbirajo ali bodo deviantni, ne glede na to, ali so že etiketirani.

Kot navaja Goulter v svoji kritiki Beckerja, težijo interakcionisti k opisovanju deviantne osebe kot nekoga, ki je pasiven in ki ga nadzira nekdo za njegovim hrbtom, ter ne kot aktivnega človeka, ki se upira.

Knutssen trdi, da interakcionisti niso predstavili zadostnih dokazov, da bi prikazali, kako etiketiranje okrepi deviantnost. Meni, da teoretiki etiketiranja jemljejo učinke etikete kot »samoumevne resnice«, ne da bi oblikovali raziskovalne ugotovitve, ki so potrebne za potrditev njihovih trditev.

Etiketiranje, zakoni in policija

Zadnja kritika je, da niso uspeli pojasniti, zakaj naj bi bili nekateri ljudje etiketirani bolj kot drugi in zakaj so nekatera delovanja nezakonita, druga pa ne.

Obramba interakcionizma

Plummer je zapisal, da je teorija etiketiranja narobe razumljena in po krivici kritizirana. Vztraja, da je reakcija družbenega občestva na deviantno vedenja še vedno pomembna. Priznava, da lahko vedenje, ki krši pravila razumemo deviantno ne glede na to, ali je bilo odkrito in etiketirano. Tako obliko deviantnosti imenuje **družbenostna deviantnost**. To opredeljuje kot vedenje, ki krši zakone družbe in ki ga večina pripadnikov pojmuje kot deviantno. Vseeno pa Plummer domneva, da ni nikoli gotovo, katero posamezno dejanje ali katerega posameznika bo imela družba za deviantnega.

Situacijska deviantnost vsebuje tista dejanja, za katera drugi sodijo, da so deviantna glede na okvir v katerem so se zgodila. Priznava, da je deviantnost delno odvisna od tega, kar delaš, vendar opominja kritike, da je odvisna tudi od družbene reakcije.

Poudarja, da v praksi interakcionisti posvečajo precejšnjo pozornost pojasnjevanju primarne deviantnosti. Poudarja, da celoten interakcionistični pogled zelo poudarja izbiro, ki se odpirajo posameznikom, ko ti interpretirajo, kar se dogaja okoli njih, in ko se odločajo kako se odzvati. Opaža, da dajejo Goffmanovi duševni bolniki izvrsten primer etiketiranih deviantnih oseb, ki se borijo in pogosto premagajo etikete, ki so jim jih vcepili proti njihovi volji.

Plummer zavrača tudi kritiko teorije etiketiranja. Verjame, da je pogled z vidika etiketiranja odprl števila vprašanja o tem, kdo je imel moč, da je vzpostavil družbena pravila in jih uporabil na posameznikih. Zaradi poudarka na družbenem delovanju se posebej ne ukvarjajo s porazdelitvijo moči v družbi kot celoti.

Interakcionizem je pomembno prispeval k temu področju sociologije. Pokazal je, da opredelitev deviantnosti ni preprost proces. Dvomi v stališče, da je deviantna oseba nenormalni posameznik. Problematizira pozitivistične in deterministične teorije kriminalitete. In vzpostavlja problem, kdo ima moč etiketirati dejanja in posameznike kot deviantne osebe.

DEVIANTNOST – FENOMENOLOŠKI POGLED

Aaron V. Cicourel – pogajanje za pravico

Tako fenomenologija kot interakcionizem:

1. Poudarjata pomembnost načina, kako zakon izvajajo.
2. Se ukvarjata s procesom etiketiranja posameznikov kot deviantnih oseb
3. Se bolj osredotočata na raziskovanje subjektivnega stanja posameznikov kot na strukturo družbe kot celote.

Fenomenologi poskušajo razumeti, kaj pojav je oz. kaj je deviantnost in način kako postanejo nekatera dejanja in posamezniki opredeljeni ali etiketirani kot deviantne osebe. Ne trdijo, da etiketiranje pripravi ljudi do tega, da storijo še več deviantnih dejanj, kot trdijo interakcionisti. **Etnometodologija** je ameriški socialni pogled, ki poskuša uporabljati ta načela za raziskovanje družbe.

Opredelevanje delinkvence

Proces označitve mlade osebe kot delinkventa ni preprost, izrazit in neproblematičen. Je zapleten in vsebuje številne interakcije, ki temeljijo na vrsti pomenov, ki so jih udeleženci sprejeli. Ti pomeni se lahko med interakcijo preoblikujejo, tako da je vsaka faza procesa stvar dogovora.

Prva faza je odločitev policije, da zaustavi in zasliši posameznika. Ta odločitev temelji na pomenih, ki jih je policija sprejela v tem, kaj je sumljivo, čudno, nenavadno in napačno. Zaslišanje ne vodi nujno v odvzem prostosti. Proces je odvisen od dogovarjanja, vendar je rezultat odvisen predvsem od predstave, ki jo ima policija o tipičnem delinkventu. Če videz, jezik in obnašanje mlade osebe sovпада s to predstavo, potem je verjetneje, da ji bo odvzeta prostost. Potem ko je mladi osebi odvzeta prostost, jo izročijo uslužbencu za mladoletne, ki ima prav tako predstavo o tipičnem delinkventu. Če osumljenčevo poreklo ustreza tej predstavi, je verjetneje, da bo obtožen za neko kaznivo dejanje. Dejavniki, ki so ponavadi povezani z delinkventnostjo vključujejo razpadlo družino, slab šolski uspeh, pripadnost etnični skupini, nizki dohodki v družini, neprimeren odnos do avtoritete.

Cicourel je odkril tesno povezanost med družbenim razredom in delinkventnostjo.

Pripisuje prevlado delinkventov iz delavskega razreda pomenom, ki jih pripisujejo policija in osebe, ki se ukvarjajo z mladoletnimi prestopniki, ter interakcijami med njimi in mladoletniki. Ko je mladoletnikom iz srednjega razreda odvzeta prostost, je manj verjetno, da bodo obtoženi za neko kaznivo dejanje – njihovo poreklo se ne ujema s standardno predstavo o delinkventu. Njihovi starši se bodo v njihovem imenu bolj sposobni dogovarjati. Starši se lahko predstavijo kot ugledni in razumni ljudje in obljubijo sodelovanje z osebami, ki se ukvarjajo z mladoletnimi prestopniki, tako, da jih prepričajo da se njihov potomec kesa dejanja. Posledica tega je, da mladoletnike srednjega razreda pogosto pojmujejo kot bolnike in ne kriminalce. Tako je to kar na koncu imenujemo pravica, stvar dogovora.

Svojo raziskavo je utemeljil na dveh kalifornijskih mestih, kjer so družbeno ekonomske značilnosti prebivalcev podobne. Ugotovi pomembno razliko v številu delinkventov, katerim je bila odvzeta prostost in so bili obtoženi. Trdi, da lahko to razliko povzroči samo velikost, organizacija, politika in praksa služb za mladoletne in policija. Mesto z višjo stopnjo delinkventnosti je zaposlovalo večje število uslužbencev, ki se ukvarjajo z mladoletnimi prestopniki, in je razpolagalo z natančnejšimi podatki o njih. V drugem mestu je stopnja delinkventnosti izrazito fluktuirala. Odziv policije na delinkventnost niha odvisno od publicitete, ki jo daje lokalni tisk zaradi pritiska župana ali šefa. Tako lahko sklepamo, da reakcija družbe neposredno učinkuje na stopnjo delinkventnosti.

Sklepa, da so delinkventi proizvod predstavnikov družbenega nadzora. Določeni posamezniki so izbrani, obdelani in etiketirani kot deviantni. Pravica je posledica dogovarjanja v interakcijskem procesu.

Kritike Cicourela

Taylor, Walton, Young trdijo, da mu ne uspe pojasniti, kako takšni pomeni nastanejo. Ni mu uspelo prikazati, zakaj policija pojmuje tipičnega delinkventa kot osebo, ki prihaja iz družine z nizkimi dohodki. Ne pojasni, kdo v družbi ima moč in kako z njo vpliva na opredelitev kriminalitete in deviantnosti.

TRADICIONALNI MARKSISTIČNI POGLEDI NA DEVIANTNOST

Sociologi; Willam Chambliss, Milton Mankoff, Frank Pearce in Laureen Snider so na podlagi marksističnih konceptov razvili okvir za razumevanje deviantnosti v kapitalističnih družbah. Menijo, da imajo moč v veliki meri tisti, ki posedujejo in nadzirajo proizvodna sredstva. Nadstavba izraža odnos med vladajočimi in podrejenimi razredi. Država, predstavniki družbenega nadzora, pravo in splošne opredelitve deviantnosti kot del nadstavbe odražajo interese vladajočega razreda in jim služijo.

Kot instrument vladajočega razreda država sprejema zakone, ki podpirajo interese vladajočega razreda, ohranjajo njegovo moč in prisiljujejo ter nadzorujejo podrejeni razred.

Kdo oblikuje zakon? Komu koristi?

Z marksističnega vidika izoblikuje zakone država, ki predstavlja interese vladajočega razreda. povečana pomembnost blagovne menjave in trgovine in končan zamenjava fevdalizma s kapitalizmom je povzročila sprejem velikega števila zakonov, ki ščitijo lastninske interese pojavljajočega se kapitalističnega razreda.

Snider opaža, da kapitalistična država pogosto ni pripravljena sprejeti zakonov, ki bi posegali v interese kapitalistov in bi tako ogrozili dobičkonosnost. Poudarja, da kapitalistične države porabljajo ogromne vsote denarja, s katerimi skušajo pritegniti investicije korporacij. Novim investitorjem obljublajo davčne olajšave, poceni posojila in subvencije, zgradijo dragi infrastrukturo.

Sniderjeva izjavlja: *Država ugovarja izglasovanju ali uveljavljanju strogih zakonov proti onesnaževanju, zaščiti zdravja in varnosti delavcev; ali proti monopolom. Takšni ukrepi zavrejo večino vlaganj, po katerih je povpraševanje in povzročijo zaradi tega veliko izgubo zaupanja.*

Nacionalni interes in nosilci moči

Včasih so vendarle izglasovani zakoni, ki so namenjeni zaščiti potrošnika proti zasebnemu podjetju. V vseh razviti kapitalističnih državah obstajajo zakoni, ki v okviru nacionalnega interesa zagotavljajo, da država s svojo pomočjo nadzira industrijo in trgovino. Primeri vključujejo zakone o onesnaževanju in zaščiti okolja. Vendarle pa lahko trdimo, da mnogi takšni zakoni ne samo da služijo interesom vladajočega razreda, temveč jih skupine, katerih moč naj bi krotili, pogosto oblikujejo in podpirajo.

Zakon in podrejeni razred

Pearce trdi, da mnogi zakoni, ki se zdijo, da koristijo samo podrejenemu razredu, v realnosti koristijo tudi vladajočemu razredu.

Poulantzas trdi, da lahko država najuspešneje predstavlja vladajoči razred takrat, ko predstavniki tega razreda ne vladajo neposredno. S tega stališča lahko od vladnih birokracij pričakujemo, da delujejo neodvisno od neposrednega nadzora vladajočega razreda in da dajejo pobude. Sprejemajo lahko odločitve za katere ni nujno, da jih v določenem trenutku podprejo vsi pripadniki vladajočega razreda, vendar pa dolgoročno ohranjajo stabilnost kapitalističnega sistema. Dajejo lahko koncesije skupinam pritiska z namenom, da preprečijo bolj resne in obsežne proteste.

Neodločanje

Tako kot zakoni, ki so sprejeti, da so pomembni tudi zakoni, ki niso sprejeti. Neodločanje je prav tako pomembno kot odločanje.

Chambliss domneva, da mnogo tega, kar se dogaja pri ustvarjanju pravil, temelji na neodločanju. Ideologija vladajočega razreda opravičuje takšno vedenje z izjavami, da so svoj denar zaslužili, zato imajo pravico, da ga potrošijo tako, kot želijo.

Angela Davis-v njenih očeh so pravi kriminalci pripadniki kapitalističnega razreda. Nadzor vladajočega razreda nad nadstavbo preprečuje, da bi se takšna mnenja razširila, da bi se razvila v pomemben predmet razprave in se prenesla v zakonodajo.

Kdo krši zakon? Koga ujamejo?

Gospodarska kriminaliteta

Sociologi, na katere vpliva marksizem, sklepajo, da je kriminaliteta razširjena v vseh družbenih slojih. Sniderjeva trdi, da so »mnoga resna antisocialna in roparska dejanja storjena v modernih industrijskih državah, kazniva dejanja korporacij«. Ta kriminaliteta povzroča več škode kot pa ulična kriminaliteta (izgube so 20-krat večje). Kljub tem visokim stroškom gospodarskega kriminala so kazni in možnosti za kazenski pregon vpletenih oseb navadno majhne. Sniderjeva trdi, da se od organov pregona pričakuje, da uravnotežijo stroške izvajanja predpisov s koristmi. Sodni pregoni se ponavadi izvajajo kot zadnje sredstvo. Bolj verjetno je, da bodo pred sodišča spravili majhna podjetja kot pa velike korporacije, ki povzročajo največ škode.

Frank Pearce trdi, da v primerih ko so kršitve zakonov, kot na primer protimonopolne zakonodaje preveč razširjene in če je število sodnih pregonov majhno, morajo sodni pregoni služiti drugačnemu namenu kot je urejanje poslovanja. Ta namen je, kot trdi, ohraniti mit, za se zakon upošteva enakovredni pri revnih in bogatih, da je država nevtralni organ nad delnimi interesi, ki skrbi za blaginjo družbe kot celote. Drug razlog za majhno število sodnih pregonov je ustvarjanje vtisa, da je gospodarska kriminaliteta zanemarljiva. Razkritje o razširjenosti gospodarskega kriminala bi lahko celo ogrozilo moč kapitalistov.

Organizirani kriminal

Pearce trdi, da je spodbujanje, zanemarjanje ali zatiranje organiziranega kriminala v neposredni zvezi z njegovo koristnostjo za ameriški vladajoči razred. Ugotavlja, da so v 20-ih in 30-ih letih 20.st. kriminalce pogosto za različne namene zaposlovala velika podjetja. Uporabljali so jih pri stavkah za zastraševanje delavcev in nadzor nad sindikati in za onesposobitev poslovnih tekmecev. (Ford in General Motors sta najela gangsterje, da bi pokorili delavce). Ob takih primerih Pearce pojmuje organizirani kriminal kot služabnika vladajočega razreda, ki ga slednji uporabi takrat in tam, kjer to ustreza njegovim namenom.

Kriminaliteta in vladajoči razred v Seattlu

Chambiss trdi, da organizirani kriminal ni samo služabnik vladajočega razreda, temveč je njegov integralni del. Dokazuje, da se kriminaliteta pojavlja v vseh družbenih slojih. Glavne razlike med sloji so v vrstah storjenih kaznivih dejanj in v naravi uveljavljanje zakona. Trdi, da je moč v obliki denarja vpliva ključni dejavnik, ki določa komu odvzeti prostost in komu ne.

Na podlagi svojih opažanj je Chambliss izpeljal naslednje sklepe:

1. Tisti, ki vodijo organizirani kriminal v ameriških mestih, niso pripadniki nekega »kriminalnega razreda«, ampak pripadajo ekonomski in politični eliti.
2. Od kriminala nima koristi samo manjšina aktivnih članov kriminalne združbe znotraj vladajočega razreda. Korist ima razred kot celota, saj se denar, ki izhaja iz nezakoniti dejavnosti uporablja za financiranje zakonitih poslovnih operacij.

3. Podkupovanje lokalnih, političnih, policijskih in sodnih organov je bistveno za razcvet organiziranega kriminala.
4. Kriminalna dejanja, ki koristijo interesom vladajočega razreda, ne bodo kaznovana; tista, ki ne koristijo bodo podvržena kazenskim sankcijam.

Zakaj kršiti zakon? Zakaj uveljavljati zakon?

Kapitalizem in kriminaliteta

Mnogi marksisti obravnavajo kriminaliteto kot naraven »izrastek« kapitalistične družbe. Trdijo, da kapitalistični ekonomski sistem generira kriminaliteto zaradi naslednjih razlogov:

1. Ekonomska baza pomembno vpliva na družbene odnose, verovanja in vrednote. Kapitalistični način proizvodnje poudarja maksimiranje profitov in akumulacijo bogastva.
2. Vedenje motivira ekonomski interes, ne pa dolžnost do javnega interesa.
3. Kapitalizem temelji na zasebni lastnini. Spodbuja osebno korist, ne pa kolektivnega blagostanja.
4. Kapitalizem je tekmovalni sistem. Ne vzpodbuja vzajemne pomoči in sodelovanja za dobrobit vseh, temveč podpira posameznikov uspeh na račun drugih. Konkurenca rojeva napadalnost, sovraštvo in – posebno pri tistih, ki izgubljajo-frustracijo.

William Chambliss trdi, da so pohlep, sebičnost in sovraštvo, ki jih generira kapitalistični sistem, motiv za kazniva dejanja na vseh nivojih družbe. Pripadniki vseh slojev uporabljajo vsa sredstva in možnosti, ki jim jih daje njihov razredni položaj, da storijo kaznivo dejanje. Ljudje z visokimi dohodki imajo na razpolago pač bolj učinkovita sredstva, da si prigrabijo večji kos torte.

David Gordon trdi, da je kriminaliteta racionalna, da ima smisel. V družbi, kjer je konkurenca glavno pravilo, se morajo posamezniki sami boriti za preživetje. Sklepa, da ima večina kaznivih dejanj v tej državi eno skupno pomembno podobnost-predstavljajo racionalne odzive na tekmovalnost in neenakost življenja v kapitalističnih družbah.

Selektivno uveljavljanje zakona

Z marksističnega delovanja in selektivno izvajanje zakona služi ohranjanju moči vladajočega razreda in kreptvi ideologije, vladajočega razreda. Argumentom, ki jih navajam lahko v podporo dodamo še druge dokaze.

1. selektivno izvajanje zakona daje vtis, da si kriminalci večinoma v delavskem razredu. S tem odvrta pozornost od kriminalitete vladajočega razreda.
2. Prav tako se s tem odvrta pozornost pripadnikov podrejenega od njihovega izkoriščanja in zatiranja.
3. Del frustracij in sovraštva podrejenega razreda usmerja na kriminalce znotraj njihovega lastnega razreda. Pretepači, morilci in tatovi lahko za odtujene množice pomenijo žrtveno jagnje.
4. To zagotavlja varnostni ventil in sprošča agresivnost, ki bi lahko sicer bila usmerjena proti vladajočemu razredu.
5. Služi tudi cepljenju podrejenega razreda, še posebno na območjih, kjer živijo revni, kjer obstaja težnja, da ljudje kot svoje sovražnike vidijo kriminalce znotraj lastnega razreda.

Chambliss pride do naslednjega sklepa.: *Organi za izvajanje zakona niso organizirani, da zmanjšajo kriminaliteto ali da javno okrepijo javno moralo. Organizirani so zato, da upravljajo s kriminaliteto, sodelujejo z najbolj kriminalnimi skupinami in izvršujejo zakone proti tistim, katerih kriminalna dejanja so minimalna. Uveljavljanje zakona na podlagi sodelovanja s kriminalnimi skupinami v bistvu povzroča še več kaznivih dejanj.*

Kritike konvencionalnega marksizma

- predvsem s strani »levičarskih realistov«. Ti menijo da takšne teorije neupravičeno poudarjajo gospodarsko kriminaliteto in to na račun zapostavljanja ulične kriminalitete.-ker naj bi ta povzročala večjo škodo kot ugotavljajo marksisti. Žrtve takšnih kaznivih dejanj so ponavadi iz delavskega razreda in posledice so lahko za žrtve pogubne.
- Marksisti ponujajo zgolj enostranski pogled na kriminaliteto in tako ne ponudijo načinov za soočanje z vrsto kaznivih dejanj, ki se najbolj tičejo večine prebivalcev.